

Kauwen *Corvus monedula* in konijnenholen in 2002

Rob Vogel

Anno 2002 kunnen eigenlijk alleen terreinbeheerders op de Waddeneilanden zich nog iets voorstellen bij kauwenkolonies in konijnenholen. Zeventig jaar geleden was dit in ieder geval op de Zuid-Veluwe niet al te bijzonder, getuige de verbazing van de jachtopzichter van het Deelerwoud over de belangstelling die Wigman voor dit verschijnsel aan de dag legde. In een redactioneel commentaar van de Vries wordt ook gewag gemaakt van solitaire broedsels bij Beek-Ubbergen en Mook (Rijk van Nijmegen) en in Friesland. Haverschmidt (1942) vermeldt kolonies in konijnenholen bij Arnhem in 1917 en bij Veenklooster in 1918. Het koloniegewijs broeden in konijnenholen was toentertijd kennelijk geen typisch Veluws fenomeen.

Ondergrondse kauwenbroedsels zullen rond 1932 niet al te veel zijn voorgekomen want het thema was bijzonder genoeg om *Limosa* te halen. Interessant is dat Thijsse (1942) beschrijft dat Kleine Boschduiven (Holenduiven *Columba oenas*) die door Kauwen uit boomholten werden verdreven hun toevlucht zochten in hopen van het Konijn *Oryctolagus cuniculus*, zonder een dergelijk gedrag van Kauwen zelf te noemen. De Vries (1951) daarentegen noemt het broeden "op sommige plaatsen in Nederland en België een vrij gewoon verschijnsel dat echter in het eerste kwartaal van deze eeuw niet algemeen bekend was".

Op de Veluwe hebben ondergronds broedende Kauwen in ieder geval niet lang stand gehouden. Bij de start van systematische broedvogelinventarisaties op de zuidelijke Veluwe in de jaren zestig werd dit verschijnsel niet meer vastgesteld (R.G. Bijlsma). Elders in Nederland hebben ondergrondse Kauwen het langer uitgehouden. In Drenthe was tenminste tot in de jaren tachtig een kolonie van c. 200 in konijnenholen broedende paren aanwezig op het Balloërveld. Kleinere kolonies bevonden zich in Drenthe tot in de jaren negentig op het Scharreveld en het Westerveld bij Rolde (van den Brink *et al.* 1996). Hoewel sterk afgenomen, wordt op het Balloërveld nog steeds ondergronds gebroed (R.G. Bijlsma). Het gaat hier wellicht om één van de laatste binnenlandse kolonies in konijnenholen. In Noord-Brabant werd tot in de jaren negen lokaal nog in konijnenholen gebroed. Bijlsma (1992) trof in 1991 twee ondergrondse

kolonies (8 en 14 paren) aan op de Putberg bij Valkenswaard (NB). De kolonie van acht paren was niet succesvol; van de kolonie van 14 paren werden tien nesten gevonden met in totaal 40 eieren. Dit leverde uiteindelijk 21 jongen op. Bij één nest werd predatie vastgesteld. Bij een vervolginventarisatie in 2000 zijn in het Leenderbos geen ondergronds broedende Kauwen meer aangetroffen (Deuzeman 2000). De konijnenpopulatie was er in negen jaar tijd tenminste gedeclineerd (S. Deuzeman).

In de duinstreek zijn Kauwen in de loop van de twintigste eeuw mogelijk meer in konijnenholen gaan broeden. In 1950 werd een kolonie van 20-25 paar in konijnenholen in het Zwanenwater gevonden, waarvan de nesten zonder uitgraven onbereikbaar waren; de auteur wekt de indruk dat dit tamelijk ongewoon was (*Limosa* 24: 138-141). Ruitenbeek *et al.* (1990) stellen dat in het duingebied van Noord-Holland "nogal eens" in konijnenholen wordt gebroed, zonder dit nader te kwantificeren. In het Noordhollands Duinreservaat is het bewonen van konijnenholen zo goed als verleden tijd (Klemann & Veenstra 2001) en vermoedelijk is dit ook elders in de provincie het geval. In de duinen bezuiden het Noordzeekanaal broedden Kauwen in de jaren zeventig een enkele maal in konijnenholen (Vogelwerkgroep Avifauna West-Nederland 1981) maar hierover zijn mij geen recente publicaties meer bekend. Op alle vijf de grote Waddeneilanden wordt thans nog gebroed in konijnenholen (Bijlsma *et al.* 2001). De uitbreiding en toename op de Waddeneilanden is mogelijk toe te

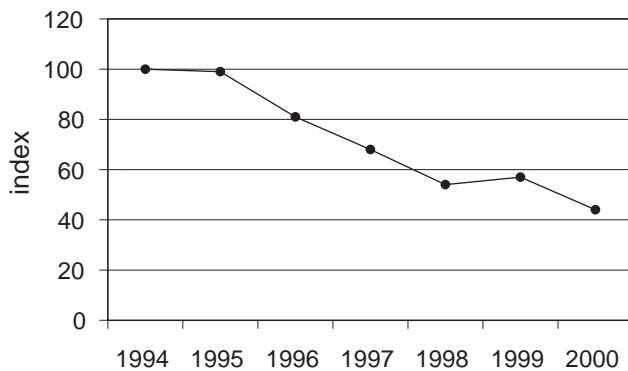

Kauwen (A.B. van den Berg) *Western Jackdaws Corvus monedula*

schrijven aan het ongemoeid laten van kauwenkolonies in konijnenholen (Eggenhuizen 2002). Zo werden tot in de jaren zeventig op Texel massaal kauwenlegsels en broedvogels vernietigd door onder andere blauwzuurgas in de hollen te brengen en de hollen daarna dicht te trappen (Dijksen 1996).

Het geleidelijk (weer) verdwijnen van kauwenkolonies in konijnenholen op het Nederlandse vasteland is vermoedelijk vooral een gevolg van een sterk verbeterd aanbod van geschikte nestlocaties. Het bosareaal in Nederland is sterk toegenomen en de gemiddelde leeftijd van bossen, parken en landgoederen eveneens; hier

door en door de uitbreiding van de Zwarte Specht *Dryocopus martius* zijn er meer geschikte hollen ontstaan. De uitbreiding van urbaan gebied heeft eveneens geresulteerd in meer en betere nestgelegenheden, en mogelijk ook een verruimd voedselaanbod (afval). Op de Veluwe, behalve aan de randen, is het voedselaanbod juist verslechterd. Ondanks het ouder worden van het bos broeden op het Deelerwoud geen Kauwen meer (Klemann 1995). In de droge heidevegetaties en matten van Bochtige Smele *Deschampsia flexuosa* is schraalhans keukenmeester. Dit staat vermoedelijk in contrast met de eerste helft van de twintigste eeuw en daarvoor, toen heidegebieden op de Veluwe en

Figuur 1. Landelijke Index van het Konijn in 1994-2000 (1994 = 100).
Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek, Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming & Sovon Vogelonderzoek Nederland. *National index of rabbit populations in 1994-2000 (based on a national monitoring project by VZZ, CBS and Sovon Vogelonderzoek Nederland)*

elders in Hoog-Nederland werden afgewisseld met landbouwenclaves. Hier werden aardappelen, rogge en boekweit geteeld. Dit betekende naast plantaardig voedsel (zaaigoed, oogstresten) ook dierlijk voedsel waaronder kevers en hun larven, wormen en rupsen.

Ondergronds broeden was rond 1932 ook mogelijk omdat predatoren (het 'roofwild' waarmee Wigman vermoedelijk vooral Vossen *Vulpes vulpes* bedoelt) fel werden vervolgd. Dit leidde niet alleen tot een hoge konijnendichtheid, en daardoor broedgelegenheid voor Kauwen in verlaten hollen, maar ook de mogelijkheid voor Kauwen om succesvol jongen te produceren. Bijlsma *et al.* (2001) stellen dat de huidige dichtheid van Vossen dergelijke ondergrondse vestigingen vrijwel onmogelijk maakt. Daarnaast zijn konijnen de afgelopen decennia in aantal sterk afgenomen (van Breukelen *et al.* 2002). In de jaren negentig is zelfs sprake van een versnelde afname (figuur 1), vooral ten gevolge van de konijnenziekte VHS (Viral Haemor-

rhagic Syndrome). Op de Waddeneilanden is myxomatose opnieuw opgeleaid (CBS/VZZ: zoogdiermonitoring) wat er mogelijk toe zal leiden dat de konijnenpopulaties op de Waddeneilanden onder druk komen, en de hiervan deels afhankelijke Kauwen. Voor de huidige landelijke populatie van 180 000 tot 220 000 paren (Eggenhuizen 2002) zal dit weinig uitmaken; de in konijnenhollen broedende populatie zal maximaal enkele honderden paren bedragen.

Literatuur

- van Breukelen L., Cosyns E. & van Wieren S. 2002. Wat weten we van het terugdringen van duinstruwelen door herbivore zoogdieren? *De Levende Natuur* 103: 101-105.
- van den Brink H., van Dijk A., van Os B.G. & Venema P., 1996. Broedvogels van Drenthe. Van Gorcum, Assen.
- Bijlsma R.G. 1992. De broedvogels van het Leenderbos en omgeving in 1991. Sovon-rapport 1992/01. Sovon, Beek-Ubbergen.
- Bijlsma R.G., Hustings F. & Camphuysen C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland

Kauw (A.C. Zwaga) *Western Jackdaw* *Corvus monedula*.

- (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KN-NV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- Deuzeman S.B. 2000. Broedvogels van het Leenderbos in 2000. Inventarisatierapport 2000/21. Sovon, Beek-Ubbergen.
- Dijksen A.J. 1996. Vogels op het Gouwe Boltje. Langeveld & De Rooy, Den Burg.
- Eggenhuizen T. 2002. Kauw (*Corvus monedula*) in Sovon 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000. Naturalis/KNNV/EIS, Leiden. In druk.
- Haverschmidt F. 1942. Faunistisch overzicht van de Nederlandse broedvogels. Brill, Leiden.
- Klemann M. 1995. Broedvogels van het Delerwoud in 1995. Inventarisatierapport 1995/06. Sovon, Beek-Ubbergen.
- Klemann M. & Veenstra B. 2001. Broedvogels van het Noordhollands Duinreservaat in 2000. Sovon-inventarisatierapport 2001/04. Sovon, Beek-Ubbergen.
- de Vries T.G. 1951. Oölogische en nidologische mededelingen 1950/51. Limosa 24: 138-141
- Ruitenbeek W., Scharringa C.J.G. & Zomerdijk P.J. (red.) 1990. Broedvogels van Noord-Holland. Stichting Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland & Prov. Bestuur van Noord-Holland, Assendelft.
- Thijssen J.P. 1942. Het Vogeljaar. A.G. Schoonderbeek, Laren.
- Vogelwerkgroep Avifauna West-Nederland. 1981. Randstad en broedvogels, Gianotten, Tilburg.
- Rob Vogel, Noorderstraat 63, 6953 CD Dieren, rob.vogel@sovon.nl

Recent breeding of Western Jackdaw in Rabbit burrows

Recent breeding of Western Jackdaw in Rabbit burrows hardly occurs anymore. In the Veluwe area, where Wigman made his observations in the 1930s, this habit was already abandoned in the 1960s. However, elsewhere ground-breeding Western Jackdaw have been reported until recently. At Balloërveld, in the province of Drenthe, a large colony of c. 200 breeding pairs occurred in former Rabbit burrows in the 1980s, and is –though in much smaller numbers– still breeding there. Besides, similar but much smaller colonies have been documented for two other sites in Drenthe and for two sites in Noord-Brabant. Regular breeding in Rabbit burrows has also been reported for various sites in the coastal dunes, especially in Noord-Holland, but is no-

wadays rare. Most ground-based colonies on the mainland have been abandoned due to increased predation by Red Foxes. Moreover, breeding opportunities in trees have increased, both as a result of the expansion of woodland and an increase of Black Woodpecker. Moreover, Rabbit populations have suffered increasingly VHS (Viral Haemorrhagic Syndrome) at many sites (Fig. 1), and therefore the number of Rabbit burrows on offer has declined in the past decades.

Contrary to the mainland, larger colonies of ground-breeding Western Jackdaw may still be found at the Wadden Sea islands. Here, absence of Red Foxes and decreased levels of human persecution still provide Western Jackdaw with Rabbit burrows as suitable nesting sites.